

De avonturen van een VOC-soldaat

Het dagboek van Carolus Van der Haeghe 1699-1705

INGELEID DOOR

JAN PARMENTIER

EN

RUURDJE LAARHOVEN

ZUTPHEN
WALBURG PERS
2009

Afbeelding stofomslag voorzijde: VOC-matrozen aan boord van de Oostindiëvaarder Pieter en Paul. Detail van een schilderij van A. Storck, 1698. Een vrolijke zeeman met zijn liefde. Prent door C. Dusart eind 17de eeuw (beide Nederlands Scheepvaartmuseum, Amsterdam).
Afbeelding stofomslag achterzijde: Parade van VOC-soldaten. Detail van een tekening aangeboden aan de gouverneur van Coromandel Gerrit van Westrenen ca. 1720 (Algemeen Rijksarchief, Den Haag).
Afbeelding frontispice: De Oostindische Kamer te Middelburg (Rijksarchief in Zeeland, Zelandia Illustrata II 457).

Ontwerp stofomslag: Marius Wagner

Commissie van Toezicht:

Dr. F.S. Gaastra

Drs. R. van Gelder

Dr. J. van Goor

Derde ongewijzigde druk, 2009

© J. Parmentier, R. Laarhoven, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen 1994

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351 zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

ISBN 978.90.5730.194.0

NUR 688

WOORD VOORAF

De Verenigde Oostindische Compagnie had als bedrijf van mondiale omvang rond 1700 ongeveer 35.000 mensen in dienst in Europa, Azië en Kaap de Goede Hoop. Deze bonte verzameling VOC-dienaren geeft een uitstekende doorsnede van de toenmalige samenleving. Bewindhebbers, officieren en kooplui in compagnie-dienst hebben in tal van biografische en economische studies reeds aandacht gekregen. Daarentegen zijn matrozen en soldaten, die ruim drievierde van het VOC-personeel uitmaakten, slechts bij het kwantitatieve onderzoek aanbod gekomen. Ego-documenten van personen die in de onderste regionen van de VOC-hiërarchie vertoefden zijn zeldzaam. Dit is de voornaamste reden waarom de Linschoten-Vereeniging aandacht schenkt aan het onbekende dagboek van Carolus Van der Haeghe.

Deze VOC-soldaat, afkomstig uit het Oostvlaamse Waarschoot, hoefde niet uit economische noodzaak zijn toekomst te zoeken in de Oost. Werkzaam als klerk leidde hij een relatief comfortabel bestaan. Zijn zin voor avontuur en een ongelukkige liefde vormde de drijfveer voor Carolus om in 1699 naar Batavia te reizen.

Het weinig aantrekkelijke soldatenleven op Java en de wens naar Vlaanderen terug te keren zette de temperamentvolle Carolus ertoe aan te deserteren. Zo belandde hij bij de Spanjaarden in Manila, waar hij twee jaar verbleef. In Spaanse dienst zag hij als buitenlander geen mogelijkheid om te repatriëren. Samen met vijf andere vrijbuiters deserterde Carolus een tweede maal en bereikte per toeval Japan. Hier eindigden zijn omzwervingen, doch de dagregisters van de VOC-factorij Deshima onthulden zijn verdere lotgevallen.

Van zodra hij het ouderlijk huis verliet heeft Van der Haeghe een reisgeschrift bijgehouden. Dit zeer levendig en boeiend geschreven verhaal is een unieke bron over de levenswandel van vrijbuiters in Oost-Indië, waarover tot op heden slechts sporadisch iets is opgetekend. Daar tweederde van het verhaal zich afspeelt in Manila geeft het ook een spiegel van de Spaans-Filippijnse samenleving bij het begin van de achttiende eeuw. Carolus is ook een van de weinige Europeanen die in deze periode met de Japanners contacten had buiten de VOC-factorij Deshima.

Het dagboek van Carolus Van der Haeghe wordt aangevuld met een fragment van de Deshima-dagregisters en met het verhoor dat het compagnie-bestuur in Batavia afnam van Carolus en zijn vijf lotgenoten na hun verblijf in Japan. In dit laatste verslag wordt uitvoerig de sociaal-economische en militaire toestand van Manila en omgeving besproken zoals deze door Van der Haeghe ervaren werd.

De integrale tekst van het dagboek wordt voorafgegaan door een inleiding waarin we een biografie schetsen van Carolus Van der Haeghe en een beeld pogen te geven van Batavia, de Filippijnen en Japan rond 1700. Dit deel ronden we af met een peiling naar het reismotief en de beweegredenen van Carolus om een dagboek te schrijven.

Onze dank gaat uit naar dr. J. van Goor, drs. R. van Gelder en dr. F.S. Gaastra die als Commissie van Toezicht het schrijven van dit boek begeleidden. Ook zijn we dank verschuldigd aan mevr. dr. E.S. van Eyck van Heslinga, dr. A.N. Paasman, dr. R. Hesselink en mevr. drs. K.M. Soepnel, maar in het bijzonder zijn we de Maatschappij van de Brugse Zeevaartinrichtingen erkentelijk voor de steun bij de realisatie van deze uitgave.

Jan Parmentier
Ruurdje Laarhoven

INHOUD

WOORD VOORAF	5
LIJST VAN AFBEELDINGEN	8
INLEIDING	9
Biografische schets van Carolus Van der Haeghe	9
Batavia	16
Manila	22
Japan	39
Het dagboek	57
VERANTWOORDING	67
DE AVONTUREN VAN EEN VOC-SOLDAAT	69
DAGREGISTER DESHIMA 1704	151
VERHOOR IN BATAVIA	171
LIJST VAN AFKORTINGEN	191
LIJST VAN GERAADPLEEGDE BRONNEN EN LITERATUUR	192
GLOSSARIUM	198
INDEX	206

LIJST VAN AFBEELDINGEN

1. De Oostindische Kamer te Middelburg	2
2. Detailkaart Waarschoot en omgeving	10
3. Parelvisserij in de Straat van Manaar	14
4. De Nederstraat en de herberg 'de Gouden Valk' te Middelburg	72
5. Verzoekboek van de <i>Ijsselmonde</i>	75
6. Hottentotten	78
7. Gezicht van het Kasteel te Batavia	81
8. Plan van het Punt Saphier	82
9. Baai van Manila, Atlas Vingboons	85
10. Plattegrond van Manila	103
11. Plattegrond van Cavite	118
12. Kaart Manila-Japan	123
13. VOC-schip Schellach	152
14. Kaart van de Baai van Manila, getekend door Willem Kik	170
15. Plan van de stad Manila, getekend door Willem Kik	173